

Кузнецова Т. М. Якість дошкільної освіти в Україні: її досягнення та проблеми // Парадигмальна модель керівника сфери освіти у контексті євроінтеграційних процесів : Матеріали міжнародного форуму управлінської діяльності (18 – 19 травня 2019 р. м. Тернопіль). Тернопіль: КРОК, 2019. С. 12 - 127

Кузнецова Т. М.

ЯКІСТЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ЇЇ ДОСЯГНЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ

Головним завданням державної освітньої політики в сучасних умовах є забезпечення сучасної якості освіти, в тому числі і дошкільної. Процес реорганізації всієї системи освіти висуває високі вимоги до організації дошкільної освіти, стимулює пошук нових, більш ефективних підходів до оцінки якості дошкільної освіти.

Мета статті: охарактеризувати у науково-методичній літературі поняття «якість дошкільної освіти» та визначити її досягнення та проблеми.

Проблема якості в педагогічних дослідженнях розробляється в наступних напрямках:

- ✓ поняття якості освіти;
- ✓ способи оцінювання якості освіти;
- ✓ взаємодія ступенів освіти та її якість;
- ✓ фактори, що обумовлюють якість освіти;
- ✓ ринкове середовище і якість освіти;
- ✓ механізм управління якістю освіти;
- ✓ інформаційні технології, моніторинг і якість освіти;
- ✓ система управління якістю освіти.

У сучасній науковій і методичній літературі поняття «якість дошкільної освіти» трактується як багатогранний і багатоаспектний феномен.

Так, характеризуючи заклад дошкільної освіти як цілісну динамічну систему, Л.М. Денякіна, Л.В. Поздняк пропонують розглядати якість освітнього процесу:

- з точки зору дітей (інтерес до навчання);
- з точки зору батьків (ефективність навчання);
- з точки зору вихователя (оцінка праці, успішні результати індивідуального навчання, психічне і фізичне здоров'я дітей);
- з точки зору керівника (ефективність діяльності кожного педагога, індивідуальний прогрес кожного вихованця) [6, с. 53].

О.О. Сафонова вважає, що якість освіти - це об'єкт моніторингу в дошкільному закладі, представляє у вигляді чотирьох блоків: якість освітнього процесу (елементами якого є зміст, організація, діти, педагоги, взаємодія педагогів і дітей); якість ресурсозабезпечення (ресурси і умови, необхідні для освітнього процесу); якість управління; якість результатів роботи освітньої системи в дошкільному закладі [2, с.1].

На думку І.О. Рибалова управління якістю освітнього процесу в дошкільному закладі розглядається як цілеспрямована, комплексна і скоординована взаємодія керуючої і керованої підсистем з метою досягнення найбільшої відповідності параметрів функціонування, розвитку освітнього процесу і його результатів відповідним вимогам.

У зв'язку з цим, якість освіти в ЗДО - це результат діяльності колективу, який визначається такими позиціями:

- як дитина в закладі реалізує своє право на індивідуальний розвиток відповідно до вікових можливостей і здібностей;
- як організований педагогічний процес в дитячому садку (режим, вибір програм і технологій, забезпеченість посібниками, система підвищення професійного росту педагогів через різні форми методичної роботи, і т.д.);
- які умови створені в ЗДО (освітнє середовище, орієнтоване на самоцінність дошкільного дитинства; позитивний мікроклімат в колективі; система стимулювання якісної роботи, творча спрямованість діяльності колективу ЗДО та

його керівника; орієнтація на освітні потреби і запити сім'ї; систематичне колективне обговорення стану освітнього процесу та прийняття грамотних управлінських рішень і т.д.) [2, с.2].

К.Ю. Біла характеризує якість дошкільної освіти як керований процес, який здійснюється:

- через управління всім педагогічним процесом і його складовими;
- через особистісні суб'єктивні аспекти в системі управління: формування колективу і регулювання морально - психологічного клімату в ньому [1, с.18].

У зв'язку з цим, нам близька точка зору Е.М.Короткова «Управління якістю освіти», визначає якість освіти як комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне і практично ефективно формування компетентності і професійної свідомості. Виділяє три групи характеристик: якість потенціалу досягнення мети освіти, якість процесу формування професіоналізму та якість результату освіти [4, с.24].

У дослідженнях, виконаних під керівництвом Н.А. Вераксі виявлено, що якість дошкільної освіти залежить від багатьох причин і факторів. У тому числі: вдосконалення змісту дошкільної освіти в умовах його варіативності; стан фінансування дошкільних освітніх закладів на сучасному етапі; кадрове забезпечення дошкільної освіти; здійснення наступності, безперервності змісту дошкільної та початкової загальної освіти. [3, с.50].

При цьому підкреслюється, що якість дошкільної освіти як процес і поняття постійно знаходиться в розвитку, і тому, не може бути незмінною. Вона залежить від запитів і потреб суспільства, політики держави в галузі освіти, зміни умов фінансування дошкільної освіти.

В цілому фахівці вважають, що якістю освіти можна і потрібно управляти.

Ці обставини поставили перед дослідниками актуальну задачу розробки методологічних основ процесу підвищення якості дошкільної освіти, які були б зрозумілі і застосовні в умовах будь-якого освітнього закладу. Так, наприклад, Л.А.Парамонова і Т. І. Алієва, позначивши проблему необхідності розробки

основних підходів до оцінки якості дошкільної освіти (процедури оцінки, її показників) вважають, що ці підходи повинні бути єдині і для самих педагогів, і для контролюючих інстанцій, і не зводитися до діагностики [5, с. 120].

Виділимо деякі методологічні та теоретичні підходи до якості освіти:

- ❖ в контексті особистісно-орієнтованої моделі освіти її якість визначається рівнем розвитку особистості;
- ❖ з позицій системного підходу - якість визначається системою знань і готовністю випускника однієї освітньої системи до входження в іншу;
- ❖ в аспекті діяльнісного підходу - готовністю випускника до виконання якихось нових функцій, способів, умінь;
- ❖ програмно-цільовий підхід, з точки зору реалізації цілей;
- ❖ представники результативного підходу вважають, що оцінка якості ґрунтується на визначенні ступеня реальних змін, досягнення конкретних результатів діяльності за певний період;
- ❖ витратний підхід визначає якість з точки зору можливих і реальних витрат (фінансових, матеріальних, трудових ресурсів) на досягнення того чи іншого результату [5, с. 125].

Всі згодні з тим, що дитина, що відвідує дитячий сад, повинна отримати дошкільну освіту високої якості. Якщо ж ми почнемо з'ясовувати, що конкретно розуміється під якісною дошкільною освітою, то побачимо, що думки батьків і вихователів, вчителів і керівників, практиків і вчених істотно розходяться.

Потреби батьків в дошкільній освіті вирізняються великою різноманітністю і визначаються багатьма факторами - від місця проживання сім'ї та освіти батьків до рівня її матеріального добробуту. Звідси і різна оцінка якості, різне розуміння «хорошої» дошкільної освіти. Одних влаштовує просто нагляд і догляд, а також наявність будь-яких занять з дітьми. Іншим необхідні особливі умови, певний перелік видів дитячої діяльності і навіть обсяг знань, які повинна опанувати дитина, часом батьки зацікавлені в наданні додаткових платних освітніх послуг. Але можна відзначити, що практично всі батьки без винятку прагнуть мати якомога менше труднощів при переході дитини до школи.

Потреби школи і вчителів в підготовці дитини до школи викликають особливі проблеми. Останнім часом утворився величезний розрив між вимогами школи до рівня готовності дитини до навчання і пропозицією дитячого садка.

Необхідно розуміти, що якість дошкільної освіти - не тільки комплексна, але і інтегральна характеристика. Робити висновки про стан дошкільної освіти в ЗДО можна тільки на підставі всієї сукупності параметрів.

Так, гідна освітня програма не є гарантією якості освіти в даному закладі. Необхідні відповідні умови для того, щоб вона була реалізована, а остаточно висновки про її ефективність можна зробити тільки після досягнення дітьми запланованих в даній програмі результатів.

Фактори, що впливають на якість дошкільної освіти, можуть бути розділені на дві групи - внутрішні і зовнішні.

1) Внутрішні чинники - ті, які входять в саме визначення якості дошкільної освіти. Тобто, наскільки відповідає встановленим вимогам (тому, що має бути) освітня програма, умови її реалізації та результати її засвоєння.

Дані фактори є в значній мірі контрольованими і піддаються регулюванню.

2) Зовнішні фактори - ті, які пов'язані із зовнішніми обставинами або зовнішнім по відношенню до дошкільної освіти середовищем. Вони впливають в тій чи іншій мірі на якість дошкільної освіти, але є погано контрольованими і регульованими. Серед них можна виділити:

- вплив сім'ї;
- соціально-економічні фактори;
- конкурентні фактори (наявність або відсутність конкуренції);
- індивідуальні особливості дітей (як фізичні, так і психологічні);
- рівень розвитку дітей на «вході» в дошкільну освіту (так звані вихідні дані) і ін.

Необхідно врахувати вплив цих факторів при аналізі результатів оцінки якості дошкільної освіти.

Важливо відзначити, що саме оцінка якості освіти сприяє виявленню проблем у забезпеченні та гарантії якості освіти, «проблемні місця» і ресурсні зони підвищення якості, забезпечує залучення в процес оцінювання всіх зацікавлених сторін.

Педагогічним колективам складно перебудовуватися в сучасних умовах, йти від звичних підходів, стереотипних прийомів і форм організації дитячої діяльності. Ускладнює ситуацію і те, що в методичних посібниках зберігаються окремі елементи традиційних технологій, переважають ілюстративно-пояснювальні методи і прийоми, а педагоги не можуть самостійно проаналізувати програму, методичний посібник, технологію, адекватно здійснити їх відбір. Виходячи з вищевикладеного, можна виділити проблеми, як практичного характеру, так і нормативного правового забезпечення. Це протиріччя між змінами, що відбуваються в системі дошкільної освіти, і неадекватною системою її контролю і оцінки. І протиріччя між головним завданням державної політики в галузі освіти, яка звучить, як досягнення і забезпечення сучасної якості освіти, і практичною відсутністю положень, що визначають і регулюють питання досягнення і забезпечення якості дошкільної освіти.

Підводячи підсумок, відзначимо, що система оцінки якості освіти покликана забезпечити єдність вимог до підготовленості вихованців, об'єктивність оцінки їх досягнень, спадкоємність між дошкільною освітою і початковою школою. До того ж наявність єдиного підходу до розуміння якості дошкільної освіти дозволить забезпечити узгодженість діяльності всіх суб'єктів системи освіти. Все це, в кінцевому рахунку, сприятиме реалізації права на здобуття якісної дошкільної освіти.

Якість дошкільної освіти залежить не тільки від змісту освіти, а й від кадрового складу фахівців, які працюють в дошкільній сфері, рівня їх професійної підготовки, ініціативи, самостійності і відповідальності виконання своїх обов'язків.

Сьогодні соціальне замовлення в системі педагогічної освіти виражається у вимогах до підготовки нового покоління педагогів, здатних до інноваційної професійної діяльності, що володіють необхідним рівнем методологічної культури і сформованою готовністю до безперервного процесу освіти протягом усього життя. На сучасному етапі педагоги ЗДО залучені в інноваційний процес, який стосується оновлення змісту дошкільної освіти, форм його реалізації, методів і прийомів піднесення змісту дітям. У зв'язку з цим розвиток професійної компетентності педагогів набуває особливої значущості.

В даний час багато дошкільних закладів функціонують в рамках перехідного періоду. Перехідний період - це безліч питань, обговорень, сумнівів, пошук найбільш ефективних шляхів впровадження інновацій.

Реформування дошкільної освіти в селянадію на якісні зміни в даній сфері.

Перелічимо основні орієнтири розвитку якісної дошкільної освіти:

- організувати життя дітей в дитячому садку так, щоб вона була більш осмисленою і цікавою;
- створити умови для того, щоб педагоги і фахівці, вибудовуючи освітній процес, могли враховувати особливості розвитку кожної дитини, її сім'ї, інтереси і пріоритетні групи, специфіку національно-культурних і природно-географічних умов, в яких здійснюється цей процес;
- переглянути зміст освіти для дітей дошкільного віку з урахуванням встановлення цільових орієнтирів для кожної освітньої галузі та з урахуванням індивідуальних особливостей і можливостей дітей (тобто індивідуалізувати освіту);
- відмовитися від копіювання шкільних технологій і форм організації навчання, а зробити пріоритетною формою навчання, виховання і розвитку дошкільника гру;
- включити батьків в освітній, виховний процес в якості партнерів, тим самим сприяти гармонійному розвитку особистості дитини;

- прагнути до формування здорової, ініціативної, активної і самостійної дитини, фізично і психологічно готової до успішного засвоєння основної загальноосвітньої програми початкової загальної освіти.

З огляду на основні орієнтири розвитку дошкільної освіти, робота в ЗДО повинна бути спрямована на створення оптимальних умов для розвитку дітей дошкільного віку, реалізацію права дитини на доступну, якісну освіту.

У досягненні якісної дошкільної освіти в деяких дошкільних закладах є ряд проблем, які потребують вирішення:

- ✓ Різний рівень кваліфікації і підготовки педагогічних кадрів.
- ✓ Модернізація підготовки кадрів для різного контингенту дітей в різних умовах виховання і навчання.
- ✓ Проблема реалізації принципу наступності - розбіжність уявлень про поняття «наступність» представників різних соціальних позицій.

Для вирішення зазначених проблем можуть бути використані наступні шляхи вирішення:

- якісна курсова підготовка та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів;
- створення методичного та інформаційного ресурсного забезпечення;
- тісна співпраця педагогів дитячого садка і школи;
- розробка системи мережевої взаємодії ЗДО, при якій кожний освітній заклад виступає окремим ресурсом для інших освітніх закладів і для батьків дітей дошкільного віку.

Дошкільна освіта є своєрідним етапом дитячого розвитку, що представляє за своїми наслідками важливу частину загальної освіти, якістю якої виступає ресурсом всього соціального розвитку.

Список літератури:

1. Белая К.Ю. Система управления дошкольным образовательным учреждением: Автореф... канд. пед. наук.- М., 1998. - 21 с.
2. Бодренко Г. В. Управление дошкольной образовательной организацией в современных условиях как фактор эффективности образования и воспитания // Вопросы дошкольной педагогики. — 2018. — №2. — С. 1-3.
3. Веракса Н. А., Богуславская Т. Н., Никитина Т. А. Критерии оценки качества работы дошкольных образовательных учреждений (по видам учреждений) в рамках перехода на новую систему оплаты труда.- М.: Центр психологического сопровождения образования «ТОЧКА ПСИ», 2010.
4. Коротков Э.М. «Управление качеством образования» [Текст] / Э.М. Коротков. – М.: ТЦ Сфера, 2009. – 139 с.
5. Парамонова Л. А., Протасова Е. Ю. Дошкольное и начальное образование за рубежом: История и современность: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2001. — 240 с.
6. Поздняк Л.В., Лященко Н.Н. Управление дошкольным образованием.-М.: Академа, 2000.- 432 с.

REFERENCES

1. Belaya K. Yu. Sy`stema upravleny`ya doshkol`nym obrazovatel`nym uchrezhdeny`em: Avtoref... kand. ped. nauk.- M., 1998. - 21 s.
2. Bodrenko G. V. Upravleny`e doshkol`noj obrazovatel`noj organizatsiy`y v sovremenny`x uslovy`yakh kak faktor effektivnosti` obrazovani`ya y` vosp`y`tani`ya // Voprosy` doshkol`noj pedagogiy`y. — 2018. — #2. — S. 1-3.
3. Veraksa N. A., Boguslavskaya T. N., Ny`ky`ty`na T. A. Kry`tery`y` ocenky` kachestva raboty` doshkol`ny`kh obrazovatel`ny`kh uchrezhdeny`j (povy`dam uchrezhdeny`j) v ramkax perexodan` na novuyu` sistemu` oplaty` truda.- M.: Centr psy`xologiy` cheskogo soprovozhdeny`ya obrazovani`ya «TOChKA PSY`», 2010.
4. Korotkov E. M. «Upravleny`e kachestvom obrazovani`ya» [Tekst] / E. M. Korotkov. – M.: TCzSfera, 2009. – 139 s.

5. Paramonova L. A., Protasova E. Yu. Doshkol'noe y`nacha'noeobrazovany`ezarubezhom: Y`story`ya y`sovremennost`: Ucheb. posoby`edlyastud. vyssh. ped. ucheb, zavedeny`j. — M.: Y`zdatel'sky`jcentr «Akademy`ya», 2001. — 240 s.
6. Pozdnyak L.V., Lyashhenko N.N. Upravleny`edoshkol`nymobrazovany`em.-M.: Akadema, 2000.- 432 s.